

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

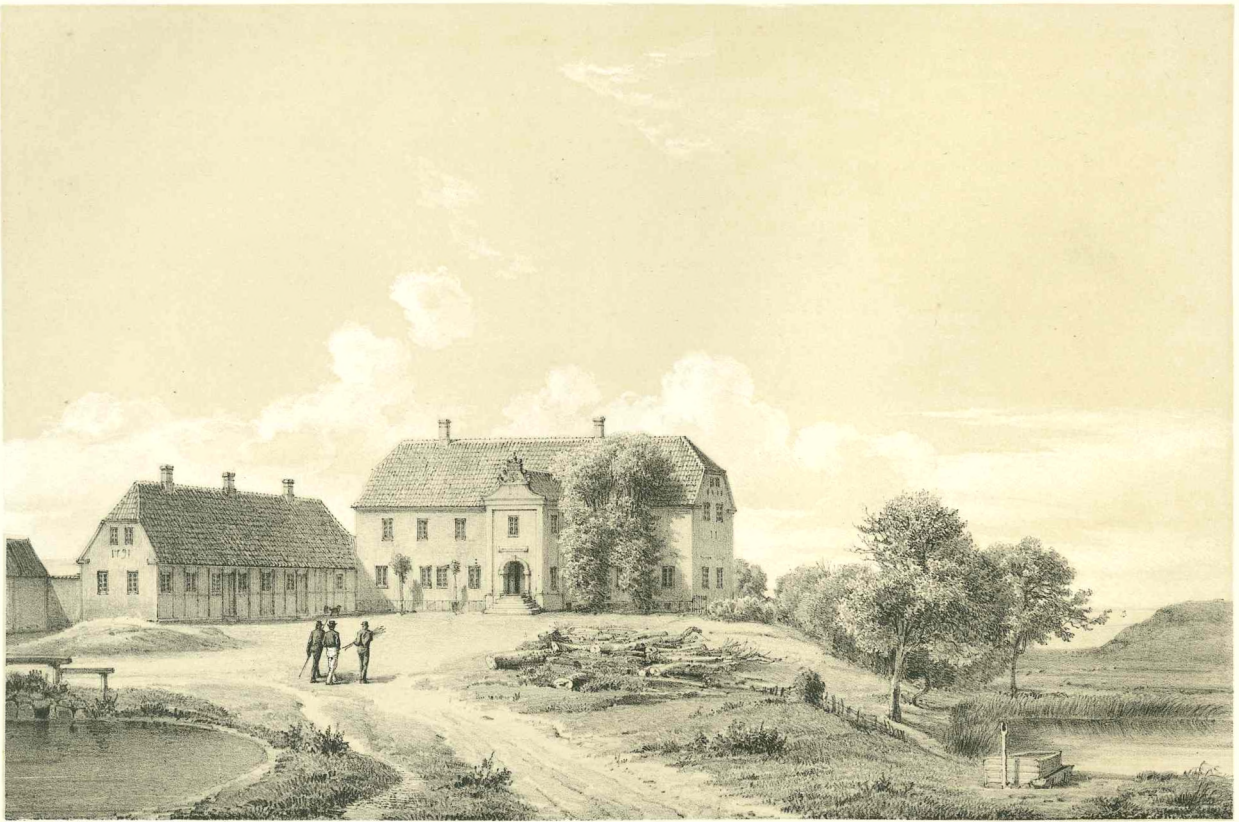
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

E. Beckhards Cop. Nordisk Grave & Ad. Kattendorff lith.

C. A. Reitzel's Forlag.

I. W. Tegner & Kattendorff Btk. Inst.

KAAS,

i Jylland.
Opført 1635.

KAAS,

i Jylland.
Opført 1635.

Naar man paa Vejen op ad Limfjorden sejler igjennem Sallinglund, har man til venstre en Odde, der kaldes Raashoved, den yderste Odde i Vester-Salling. Tæt ved en liten Sø, der tidligere var en Bugt af Limfjorden, hæver sig her et gammelt Herresæde med stærke Mure, hvilket i forbums Dage var endnu anseeligere. Det havde nemlig den Gang et smukt Taarn; men dette blev nedbrudt i Begyndelsen af det 18de Hundrebaar. Det er Hovedgaardens Raas, der ligger i Viborg Amt, Rødbing Herred og Lime Sogn. Fra Gaarden har man et herligt Seue langs med Limfjordens Kyster, der udmærke sig ved en Mængde fremspringende Odder, i Nærheden af hvilke man ser ikke faa Øer. Ege for Gaarden har man saaledes Vens med Kløvigen og Begindø. Syd for Limfjorden hæver sig til venstre Skodberg og til højre Hjerm Herred, nord for Limfjorden Thyholm med Hvidbjerg Kirke, og endnu nordligere i det fjærne Den Mors.

Efter denne Gaard har en dansk Æt optaget sit Navn, hvilket ellers yderst sjælden har været Tilfældet her i Landet. Det er den gamle, i Slutningen af forrige Hundrebaar uddøde Æt Raas, hvis Vaaben var en Sparre. Til denne Æt hørte Hr. Johannes Niklesen eller Jens Nielsen, der ejede Gaarden i den sidste Halvdel af det 13de og afsluttige Aar ind i det 14de Hundrebaar. Han var en betydelig Mand under Kongerne Erik Glipping og Erik Menved; 1320 var han med at underskrive Christoffer den andens Haandfæstning og levede endnu 1322. Hans Hustru var Fru Mariane Løvenbalk, der døde 1278. Umiddelbart varede det længe, inden disse Ejere af Raas optogte noget Ætnavn, og den første, der vides at have kaldet sig Raas, var Jens eller Jesse Raas, der forekommer 1408 og 1416. I det sidst nævnte Aar var han med at underskrive et Skjøde, i Følge hvilket Jens Nielsen Løvenbalk af Amsbjerg overlod noget Gods til Biskop Bo af Aars. Af

hans fire Sønner arvede Niels Raas denne sin fæderne Gaard, og efter ham hans Datter Fru Gertrud Raas. Hun var gift med Thomas Jensen til Damsgaard, der optog hendes Ætnavn og blev Stamfader til den yngre Linie, der efter sit Vaaben kaldes Mur-Raas. Thomas Jensen i Raas forekommer 1472, og 1479 var han tilstede ved et Mageskifte imellem Oluf Mortensen Gjersting og Fru Kirstine Hartvigsdatter Ørlykke til Hessel. Han nævnes endnu i Aaret 1503 og var da i Gæld til den rige Niels Klementsen til Amsbjerg.

Den næste bekjendte Ejers af Raas var Jens Hvas, Landsdommer i Nørrejylland. Han forekommer 1522 som Vidne i en Sag imellem Niels Lykke og Jakob Hardeberg, der begge vare Kongens Hoffinder. Aar 1526, da han overlod Kongen en Gaard i Hjartemaal Sogn i Hillerslev Herred (Thh) imod en Gaard i Vallerum, Ved Sogn, var han Ejer af Raas. Aaret i Forvejen var han ved Paalægget af overordentlige Udrustninger for Abelens Regning ansat til 2 Glavind og 2 Skytter, hvilket viser, at han hørte til de ret velhavende Godsejere. 1528 mageskiftede han med Bispen af Aarhus og sit da noget Gods i Stofbro imod 2 Gaarde i Nøddelund og 1 Gaard i Gulleb, Hovbjerg Herred. Ikke længe derefter begyndte Striden imellem Biskop Jørgen Friis og Borgeme i Viborg at blive alvorlig, og i denne Strid tog Jens Hvas snart Del. Fra hans Haand habes tre Breve til Kong Frederik den første vedkomme denne Sag og skredne den 1ste September 1530; heri paapeger han især den Fordel, Kongen selv kunde have af Reformationen i Viborg. Han nælber saaledes, at Kanniker og Kapittel i Viborg ejede fra gammel Tid af en Tøst, kaldet St. Lavrids Løkke, strax nord for Thyen; den havde nu hændt et Aars Tid ligget øde, dem uden alt Gavn, og sligt vilde formødenlig ogsaa i Fremtiden finde Sted. Nu maatte Kongen betænke, at der ingen Jord eller „Druge-

K A A S,

i Jylland.

Cp. Fort. 1635.

lighed" var til Kongens Gaard i Viborg. Desaarfag ønskede han med Budet Kongens Brev til Kapitlet om at unde og oplade Kronen denne Gæfte, „for di denne Woentyr, Skik og Regiment blandt dette Folk kommet er, som kunde worde Kongen til stort Gavn". Da han efter nogen Tids Fradærelse var kommen tilbage til Viborg, havde nemlig afskillige Kannikker og Præster tillige med største Delen af Byens Indbyggere begyndt at gjøre en Reformatz og Skik i Domkirken paa Messer og anden Tjeneste. De havde været hos ham og æstet, at han derom skulde tilskrive Kongen, at den maatte faa Fremgang og blive ved Magt indtil den første almindelige Herredag, for da at formæres eller formindes efter Kongens og Rigsrådets Lykke. Han beder nu Kongen overbejse denne Sag, og hvad deraf kan komme i Fremtiden, saa at hvad der nu skal gjøres og forhandles, maa worde varigt, rebdeligt og Christeligt. End videre begjære samme Kannikker og Præster at beholde sit Gods og sin Rente ukænket, indtil de kaldes i Rette for Kongen i egen Person, og dette lovlige fradømmes dem. Ligeledes havde Mester Niels Friis samme Dag været hos ham og laet ham vide, at Biskop Jørgen Friis havde udsendt sine Svende for at tage Seberg (Sebber) Kloster fra ham; hans Aal, Hø og Korn, So og Vosskab var endnu derinde, hvilket han ei saa bradt og hovedfulds kunde flytte derfra uden sig selv til stor Skade, og han havde modtaget det strax for Paaste, den Tid Husene og Raben vare tomme. Han bad derfor om en Anbefaling til Kongen, at han kunde faa Lov til at beholde dette Kloster til en vis Tid eller i denne Sag faa Kongebud og Dommere imellem sig og Bispen, efterdi han af sin Grund havde støvnet Bispen til Herredagen, men for Tidens Lykkelighed ej selv kunde komme i Rette med ham derom. Brevskriveren anbefaler da Sagen paa det bedste, for at Mester Niels ej maa worde alt for meget forurettet heri. Aaret efter blev Jens Hvas af Rigsrådet ubvalgt til i Forening med Biskoppen og Jep Friis at hjælpe hver Mand i Stiften til Lov og Ret. S. A. forekommer Jens Hvas i Sagen imellem denne Biskop og Hr. Dve Lunge til Obden om Staldbygaard i Sønderjylland. Da Christian den tredie 1634 ved sin Hylsing ubvalgte afskillige Landsdommere til at sige hver Mand Lov og Ret, blev Jens Hvas en af disse. Men da havde allerede en Begivenhed fundet Sted, der fik en sørgelig Indflydelse paa hans egen og hans Families Lykke og Velfærd. Den yste Almue, der en halv Snæs Aar i Forvejen havde understøttet Provinzens Adels dens Oprør imod Christiern den anden, rejste sig nu for at gjemindsætte denne Konge. Skipper Clement Hørgede og opbrændte Herrefæstene i Bendelso og Viborg Stifter, og Raas var iblandt de Gaarde, der da gif op i Luer. Et Par Aar i

Forvejen havde Bønderne vist et meget sjenligt Sind imod Jens Hvas. De havde en Gang sænket Spydene foran hans Husstru og ublødt den Trusel imod ham, at de vilde dræbe ham, hvis de kunde faa ham i sin Vold. Da fik Hr. Mogens Hjøe, imod hvem Bønderne nærede megen Bevillie, den rasende Hov beroliget, en Gang ved at sende et Bud ned til dem og en anden Gang ved efter Kongens Dnsse selv at vise sig iblandt dem. Efter at de nu havde laet Gaarden undgælde, toge de Herremanden med sig. Den 18de December 1534 blev Bøndehæren overvunden, Byen Aalborg indtagen, og Jens Hvas fangen med Vaaben i Haand. Det maa derfor anses for en afgjort Sag, at han efterhaanden virkelig havde sluttet sig til det nu underfuede Parti. Han blev dømt for Landforræderi som den, der havde forfømt sig imod sin Ed og ikke indfundet sig hos Kongen og Avelen, da de vare forsamlede i Randers og andensteds imod Rigens Fjender, men i Steden givet sig til det oprørske Parti og paa den Maade ført Aalindstjold imod Kongen og Riget, hvorved han havde forbrudt af sin Ejenbom. Dagen før han led Døden i Viborg (9de Septbr. 1536) stadfæstede han et Mageliste, hvorved han til Mogens Munk afløb den hans Husstru tilfaldne Broderlob i Valsgaard, hvorimod han og hans Arvinge skulde have til evindeligt Eje en Del af Søstrup (Wenzon) med en Aakle og mere Gods. En eller anden Ven af den dønte havde imidlertid gaaet i Børbøn for ham og fremført til hans Indskyldning, at Bønderne havde afbrændt hans Gaard og tvunget ham til at følge med sig, og bevoget her- ved, ubstætte Kongen et Brev til Landstinget om, at han skulde staaes for at lide Dødsstraffen; men dette Bud indtraf først, da Jens Hvas ikke længer var iblandt de levendes Tal. Af kongelig Raade fik hans Arvinge foreløbig Lov til at beholde hans Gods, som i Følge Dømmen var forbrudt til Kronen. Jens Hvas var gift med Gertrud Munk, der var Datter af Anders Nielsen Munk til Brusgaard og Søstrup. De havde to Sønner, af hvilke Christen Hvas arvede Raas og endnu levede 1562. Hværtten han eller hans tidligere afdøde Broder Jens Hvas efterlobte sig Ridsarvinge, og Raas tilfaldt efter ham Fru Kirsten Lykke, der var gift med Mikkel Nielsen Tornekrands til Ky. Dog havde han ikke længe Aarsag til at glæde sig ved denne sin ny Ejenbom; thi Mikkel Nielsen og Jens Hvas's andre Arvinge Lukas Krabbe til Bølsø (i Hanherred) og Jørgen Gumbesen til Søstrup blede 1571 tiltalte paa Røbbing Herredsting, fordi de endnu inde- sade med hans Arvegods, Hjønt dette var forbrudt, efterform han havde ført Aalindstjold imod sit Fædreland. Uagtet 35 Aars Hævd tabte de Sagen, og Gaarden blev Kongens Ejenbom.

KAAS,

i Jylland.

Gjffort 1635.

Hvor længe Kaas derpaa har været Kronens vides ikke, ej heller, hvem Gaarden i ørigt har tilhørt før ind i det følgende Hundrebaar. Da var Niels Krag til Trudsholm dens Ejer. Denne Mand var Søn af Mogens Kaas til Agerfrog (i Øster-Horne Herred) og Fru Sofie Duell af Aabjerg og blev født paa Agerfrog den 14de Maj 1574. Han fik Undervisning i Hjemmet indtil sit 14de Aar og blev da sendt til Bybet, hvorfra han efter et Par Aars Forløb med sin Hovmester drog til tyske og hollandske Univeriteter. Efter ligeledes at have besøgt Frankrig kom han hjem 1596 og tjente derpaa i Kancelliet. I Aaret 1597 var han en af de Adelsmænd, der ledsagede Arild Hvitfeldt og Christian Bernckov til England, da de slutte tilbageleveren den Hofsebaandsorden, Frederik den anden havde baaret. Hjemvejen lagde de over Holland, hvor de to Sendemænd havde et Svært at udføre hos Grev Moritz af Dranien, og derved fik Mogens Krag Kjærlighed til en fort Tid at være tilstede ved Ringens Belejring. 1599 og 1607 var han i Norge for at dømme i de paa Kongens Retterting foresaldende Sager. Fra 1601 var han tilstede ved flere af de vidtløstige Grændsekræfter, hvis i det mindste tilsyneladende Hjemed var at jævne Striden med Sverige, og 1602 vare han og Klavs Passelich som overordenlige Sendemænd i Rusland for enbellig at afgjøre Underhandlingerne om et Giftermaal imellem Kongens Broder Hertug Hans og Czar Boris Godunows Datter. 1604 var han i Kongens Værende hos Hertugen af Gottorp. Efter 14 Aars Tjeneste ved Hofset tog han Afsted herfra for at doskette sig paa sine Goffer; men snart kaldtes han atter til Værksheds; thi 1611 fik han Befalingen over Militisen i Lundenæs, Ribershus og Bygholm Len og blev Aaret efter Hovedsmand paa Den Næst; men da Freden var sluttet, blev han i Følge egen Højering kaldet hjem og derpaa i Juni 1613 udnævnt til Landsdommer i Nørrejylland og forlenet med Åsmild Kloster. Dette vigtige Embede beslektede han i en Tid af 27 Aar og var desuden 1627 under Krigen med Keiseren Generalrigskommissær. Efter 1640 at have nedlagt sit Embede blev han Lensmand paa Lund Slot paa Den Mors, hvilket han 1649 ombødte med Havreballegaardens Len og blev da tillige Rigssaad, uagtet han frabad sig denne Ære paa Grund af Alderdom og Stræbelighed. Med sine saa tilbageblevne Kræfter tjente han atter nidkært sit Fædreland; men snart blev han kaldet paa Sjælløjet, og paa sin Fødselsdag og næsten i sin Fødselstid i Aaret 1650 hensov han efter en kristelig Dødsberedelse. I den øver ham holdte Egidbrønden fremhæves hans Gudsfrygt, Mildhed imod undergivne, Gødgjærenhed imod trængende, Omhu for Ungdommens Undervisning, Fædrelandsærlighed og Retferdighed som Dommer. I September

1610 havde han efter to Aars Trolovelse ægtet Somfru Sytte Høeg, Datter af Stygge Høeg til Bang og Fru Anne Ulfskand; hun overlevede ham i 9 Aar. Deres Ægteflab blev vedsignet med fem Sønner og tre Døtre, af hvilke to Sønner og en Datter vare gangne heden for Faberen. Som Ejer af Kaas fik han ved Magefliste noget af Kronens Gods i Lime Sogn, og i den Anledning lod Mogens Sehested til Holmgaard, Befalingsmand paa Skivehus, i Februar 1637 optage et Vidne paa Rødding Herredsting om, at nogle Fæstebønder og Underster i Sognet vare blevne Ugebagstjenere til Kaas, hvorved de bleve fri for at svare Statter. 1647 fik han ved Magefliste med Kronen paa Sognepræstens i Lime Vegne en af Kirkenes Gaarde i Vadum By, hvorimod han til Præsten udlagde en Gaard i Aalbæk By i samme Sogn.

Strax efter Niels Krags Død arvedes Kaas af hans yngste Søn Mogens Krag. Han var en tapper Kriger, der har efterladt sig et hæderligt Minde som Befalingsmand over Stubenterne og Kjøbvendene under Kjøbenhavns Belejring. Den 9de August 1658 bleve Studenterne opfordrede til at væbne sig ligesom de andre vaabensføre Borgere. Det var Frederik den tredies Seebane at betro saa mange Officerposter som muligt i Tyskeres Hænder; men Studenterne havde for megen Nationalsøfelse til at kunne slynes derom, og, i det de tilbode med Liv og Blod at ville værne om Kongen og Fædrelandet, gjorde de Paastand paa ej at adlyde andre Overansførere end de danske Adelsmænd, Øverste Kjølb Lange til Kjølbhgaard og Øverstlieutenant Mogens Krag, da disse som indfødte „best kjendte danske Stubenters Hæder;“ man havde naturligvis allerede villet lykfsaliggjøre dem med en Tysker som Øverste. Deres Ønske blev dog opfyldt, og de havde uden Tvivl ingen gylbig Grund til Misfornøjelse med sit Valg. Mogens Krag havde under Kjølb Lange kæmpet i Nordtyskland Aaret i Forvejen; men deres Regiment var blevet øvredet, og de selv fangne. Allerede den 3die September 1658 fandt Kjølb Lange Hælsedøden, og Mogens Krag blev nu Øverste og fik Anførelsen over Studenterne. I Spidjen for 400 Mand rykkede Mogens Krag den Dag ud af Kjøbenhavn; selv gif han foran og opmuntrede sine Folk til at følge sig. De besteg nogle Stanfer og rykkede temmelig langt frem, men faldt i et Baghold og maatte med ikke lidet Tab trække sig tilbage. Under Stormen Ratten mellem 10de og 11te Februar 1659 blev den af Studenterne og deres Øverste forvarede Kavelin i Nærheden af Besterport angreben af den svenske Øverste Gengel med 1200 Mand; men de fandt en saa kæk Modstand, at Øversten og en stor Del af hans Krigerne mistede Livet. Efter Stormen foresaldt der ingen Begivenhed af større Betydning, og Krigen fik snart en anden

K A A S ,

i Jylland.

Gj. før. 1635.

Skueplads, saa at der ikke mere er Tale om Studenternes, Kjøbsvendenes og deres Dverfæs Bedrifter. Kort efter at være bleven udløst af sit Kongen-
flab 1657 giftede Mogens Krag sig med Jomfru Dorthæa Rosenkrands, Datter af Jørgen Rosenkrands til Kjelbgaard og Fru Christense Suel. Saa Aar senere blev han Entemand og giftede sig anden Gang med Jomfru Hælvig v. d. Kula; den 26de Oktober 1668 blev der udstæbt kongelig Til-
læbelse til, at dette Bryllup maatte finde Sted i Brubens Hjem; hendes For-
ældre var Arend v. d. Kula til Kjøsteb og Fru Anne Bind. Som Gjer af Kaas folgte Mogens Krag i November 1669 noget Gods af 25 Tdr. 5 Eptr. Hartorn i Knubby, Røbbing Sogn for 40 Rdlr. Tønden til Joakim Kølhlblatt, der havde Del i Spøtterup Gods. Han maa have levet endnu nogle Aar senere, efterdem hans yngste Datter Dorthæa Krag blev født i Aaret 1675. Aaret efter forlob hans Hustru denne Verden. En af hans Søner Niels Krag arvede Gaarden efter ham, men kan ikkun have ejet den saa Aar, da den i det seneste 1688 maa være gaet i andre Hænder.

3 Oktober dette Aar tilhørte Kaas nemlig Christoffer Bartholin. Den Gang havde han i to hele Aar ingen Gage faaet og var stæbt i Nød, da han ikke, som det heber i en Anføgning fra ham til Kongen, havde andet at leve af og til at udbræde Slatte af sit forarvede Gods. Han beher beskaarsig om at maatte i Godtgjørelse faa Knebjærg Kirke i Røbbing Herred til en Værdi af 25 Rdlr. for hver Tønde Hartorn, saa vidt det kunde strække, og for Resten Anvisning paa Landkommisjæren i Aalborg til Betaling af Distriktets visse Indkomster til Nytaarstid. Efter Renteskriverens Beregning udgjorde denne Kirketiende med Herligheeds- og Ralsbretten 18 Tdr. 4 Eptr. Hartorn, og hele Værdien saaledes 462 Rdlr. 3 Mk. Hans Dnske blev oplybt i det mindste i den ene Henseende; thi Skjødet fik han udstæbt i November f. A. Christoffer Bartholin var en Søn af den navnfuldige Thomas Bartholin til Hagested og Else Hansen, blev født 1657, var Professor, Landdommer og Etatsraad og døde 1714. Hans Hustru Mari-

ane Grove, som han ægtebe i Aaret 1682, overlevede ham i 19 Aar. Hans ældste Søn Kapitajn Thomas Bartholin arvede Kaas efter ham, men døde allerede 1717 i en Alder af 34 Aar. Derved tilfaldt Gaarden hans Broder Kaspar Christoffer Bartholin til Aastrup, Konferentsraad og Justitiarius i Højesteret, og han folgte den 1745 for 12,200 Rdlr.

Kjøberen var Assessor Jens de Hofman, der var en Søn af Justitsraad Søren Hofman til Skjerriltgaard og Karen Elisabeth Dreier. Han var født 1716 og døde 1785; hans Hustru Ingeborg Bjerling døde 1766. Ved hans Død arvede Datteren Johanne Marie Hofman og hendes Mand Assessor Matthias Wandborg, som hun havde ægtet 1768, denne Gaard. Deres Datter blev gift med Erhard Colbing, der 1798 blev Gjer af Kaas og havde Gaarden nogle og tredive Aar. Efter ham tilfaldt den hans Søn Proprietær J. A. Colbing, hvem den endnu tilhører.

Da Kaas var bleven afbrændt i Øredens Fejde og derpaa stude gjenopbygges, flyttede man Gaarden noget længer ned imod Fjorden. Den nuværende grundmurvede Hovedbygning er opført 1635 af Niels Krag; hans og hans Frues Baabener med dette Aarstal ses endnu over Gangdøren. Den har to Etager og tilbede hvælvede Kjelbere; en tilbygget Fløj har kun en Etage. Borgegaarden er adskilt fra Udhusene ved en Bro; men Afstanden imellem dem er meget liden.

Gaardens Fladeindhold er 1,100 Tdr. Land, af hvilket det 400 Tdr. Land ere Ager, 100 Tdr. Land Eng, 140 Tdr. Land Skov, 100 Tdr. Land Mose og Kær og 360 Tdr. Land Hebe. Besætningen er 10 Hæste, 110 Kvæg-
hoveder og 200 Faar, omtrent som den var for 90 Aar siden. Godset udgjorde forbum 222 Tdr. 6 Eptr. 1 Fdt. 2 Alb.; men dette blev folgt efter Wandborgs Død, saa at det nu udgjør ikkun 1 Fæstegaard og 2 Huse. En hollandsk Vejrmølle og Lime Kirketiende høre under Gaarden. Dens Ager og Engs Hartorn er 28 Tdr. 2 Eptr.

